

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Природничо-географічний факультет
Кафедра хімії, екології та методики їх навчання

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

В. о. завідувача кафедри
Наталія ГОРБАТЮК

"08" серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ.04 Економіка природокористування

Галузь знань **01 Природничі науки**

Спеціальність: **101 Екологія**

Освітня програма: **Екологія**

Робоча програма з дисципліни «Економіка природокористування» у здобувачів вищої освіти спеціальності **101 Екологія**

Розробник:

Душечкіна Н. Ю. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Протокол № 1 від “08” серпня 2022 року

В. о. завідувача кафедри хімії, екології та методики їх навчання

(підпис)

Наталія ГОРБАТЮК

(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від “08” серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

(підпис)

Інна РОЖІ

(прізвище та ініціали)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	4/120	
Курс	2	
Семестр	4	
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, у тому числі:	120	
Аудиторні:	60	
Лекційні	24	
Семінарські / Практичні	-	
Лабораторні	36	
Самостійна робота	30	
Індивідуальні завдання	30	
Форма семестрового контролю	Екзамен	

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системи знань з економічного управління природокористуванням, використанням еколого-економічних важелів та інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, опанування вмінь визначати екологічну та економічну ефективність природоохоронних заходів, оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища.

Завдання:

1. Проаналізувати економічні основи природокористування та природоохоронної діяльності.
2. Розкрити зміст основних елементів чинного економічного механізму природокористування.
3. Розкрити сутність механізмів управління природоохоронною діяльністю та природокористуванням в Україні.
4. Розкрити основні напрямки міжнародного співробітництва в сфері управління природоохоронною діяльністю.

3. Компетентності та програмні результати навчання за ОП

Компетентності за ОП:

К16. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

К26. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результатами навчання за ОП:

ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.

ПР09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПР20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

ПР22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади використання природних ресурсів в ринкових умовах господарювання.

Тема 1. Основні терміни та поняття економіки природокористування.

Предмет та завдання курсу. Значення вивчення дисципліни в умовах ринкової економіки. Проблеми, що вивчаються в рамках дисципліни. Взаємозв'язок дисципліни з іншими науками. Принципи та види природокористування. Природокористування як форма взаємодії виробництва та навколишнього середовища. Народногосподарське значення економіки природокористування. Основні поняття, моделі управління природокористуванням.

Тема 2 . Природні ресурси та їх потенціал.

Природні ресурси: економічна сутність та класифікація. Загальна характеристика мінерально-сировинних ресурсів. Загальна характеристика земельних ресурсів. Загальна характеристика водних ресурсів. Рекреаційні ресурси. Природно-ресурсний потенціал України. Проблеми сталого розвитку та екологічна безпека. Сучасний підхід до раціонального використання природних ресурсів.

Тема 3. Еколого-економічна оцінка природних ресурсів.

Облік і економічна оцінка природних ресурсів. Методичні підходи до економічного оцінювання природних ресурсів. Необхідність і сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти і критерії. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів. Витратна і рентна концепції оцінки природних ресурсів. Абсолютна і порівняльна економічні оцінки природних ресурсів. Напрями удосконалення оцінки природних ресурсів в Україні

Тема 4. Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.

Забруднення як прояв еколого-економічного збитку. Суть економічних збитків від порушення НПС та їх класифікація. Збитки як економічна категорія. Розрахунок збитків від забруднення НПС. Методичні засади оцінки економічного збитку від забруднення довкілля. Розрахунок збитків від порушення земельних ресурсів. Розрахунок збитків від забруднення та нераціонального використання водних ресурсів. Розрахунок збитків, які виникають через забруднення повітря. Розрахунок збитків, які виникають через підвищену захворюваність населення.

Тема 5. Аналіз ефективності природоохоронних заходів.

Сутність економічної ефективності природокористування. Показники економічної ефективності природокористування. Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування. Природоохоронні заходи. Визначення загальної економічної ефективності природоохоронних заходів. Визначення загального і госпрозрахункового ефекту від впровадження природоохоронних заходів. Визначення порівняльної економічної ефективності природоохоронних заходів. Вибір кращого з кількох альтернативних природоохоронних заходів.

Змістовий модуль 2. Організаційно-економічний механізм використання природних ресурсів.

Тема 6. Організація та управління природокористуванням.

Інституціональний механізм управління природокористуванням. Функції, права та повноваження управлінських структур у сфері природокористування. Екологічна політика держави. Екологічна експертиза. Екологічний аудит. Екологічне страхування, сертифікація, паспортизація та ліцензування в системі охорони навколишнього природного середовища. Управління природокористуванням та його правові основи. Повноваження Верховної Ради України в галузі охорони навколишнього природного середовища. Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі управління охороною навколишнього природного середовища. Повноваження місцевих органів влади в галузі управління охороною навколишнього природного середовища. Повноваження спеціальних органів в галузі управління охороною навколишнього природного середовища. Система екологічних стандартів і нормативів.

Тема 7. Економічний механізм природокористування.

Сутність та складові економічного механізму природокористування. Міжбюджетні відносини щодо розподілу екологічних та ресурсних платежів. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Рентна політика держави. Еколого-економічні показники: оцінки і ставки. Економічні механізми в регулюванні товарно-грошових відносин. Економічні інструменти в регулюванні природокористування. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії. Форми еколого-економічних інструментів. Економічні механізми реалізації екологічної політики в законодавчо-нормативних актах України.

Тема 8. Платежі за забруднення довкілля (екологічний податок).

Фінансування природокористування: сутність і джерела фінансування. Платежі (збори) за порушення природного середовища. Платежі за забруднення атмосфери. Платежі за забруднення водних об'єктів. Платежі за розміщення відходів.

Тема 9. Платежі за використання природних ресурсів.

Збори за використання природних ресурсів. Спеціальні екологічні фонди та форми екологічних інвестицій. Інвестиційне податкове стимулювання. Плата за використання земельних ресурсів. Плата за користування надрами. Збір за спец. використання води. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів. Збір за користування радіочастотним ресурсом України. Єдиний збір в пунктах пропуску через державний кордон України. Плата за видобування і транспортування нафти, газу та аміаку.

Тема 10. Аспекти екологізації виробництва.

Екологізація та передумови її проведення. Інфраструктура екологічно безпечного виробництва. Управління екологізацією виробництва. Процедури екологічного управління, міжнародні стандарти екологічного менеджменту і аудиту. Екологічна модернізація виробництва.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади використання природних ресурсів в ринкових умовах господарювання												
Тема 1. Основні терміни та поняття економіки природокористування	4	2				2						
Тема 2. Природні ресурси та їх потенціал	8	2		4		2						

Тема 3. Еколого-економічна оцінка природних ресурсів	8	2		4		2						
Тема 4. Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища	8	2		4		2						
Тема 5. Аналіз ефективності природоохоронних заходів	8	2		4		2						
Разом за змістовим модулем 1.	36	10		16		10						
Змістовий модуль 2. Організаційно-економічний механізм використання природних ресурсів												
Тема 6. Організація та управління природокористуванням	10	2		4		4						
Тема 7. Економічний механізм природокористування	10	2		4		4						
Тема 8. Телевізійні системи екологічного моніторингу	10	2		4		4						
Тема 9. Економічний механізм природокористування	12	4		4		4						
Тема 10. Платежі за забруднення довкілля (екологічний податок)	12	4		4		4						
Разом за змістовим модулем 2.	54	14		20		20						
Усього годин	90	24		36		30						
Модуль 2												
ІНДЗ	30					30						
Усього годин	120	24		36		30	30					

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Природні ресурси та їх потенціал.	4	
2.	Еколого-економічна оцінка природних ресурсів.	4	
3.	Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.	4	
4.	Аналіз ефективності природоохоронних заходів.	4	
5.	Організація та управління природокористуванням.	4	
6.	Економічний механізм природокористування.	4	
7.	Телевізійні системи екологічного моніторингу.	4	

8.	Економічний механізм природокористування	4	
9.	Платежі за забруднення довкілля (екологічний податок).	4	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Основні терміни та поняття економіки природокористування.	2	
2.	Природні ресурси та їх потенціал.	2	
3.	Еколого-економічна оцінка природних ресурсів.	2	
4.	Зміст і механізми формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.	2	
5.	Аналіз ефективності природоохоронних заходів.	2	
6.	Організація та управління природокористуванням.	4	
7.	Економічний механізм природокористування.	4	
8.	Телевізійні системи екологічного моніторингу.	4	
9.	Економічний механізм природокористування	4	
10.	Платежі за забруднення довкілля (екологічний податок).	4	

8. Індивідуальні завдання

1. Економіка і довкілля: єдність і протиріччя.
2. Основи екологічної економіки.
3. Причини неефективності ринку в сфері природокористування.
4. Засади екологічної політики.
5. Економічне оцінювання екологічних благ
6. Економічні інструменти екополітики.
7. Економічний механізм природокористування в Україні.
8. Економіка управління забрудненням.
9. Зміна клімату: проблема та інструменти її вирішення.
10. Екологічна небезпека глобалізації

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний з використанням лекційних курсів у мультимедійному супроводі; частково-пошуковий (проведення вимірювань та спостережень); діяльнісний (розв'язування задач).

10. Методи контролю

Поточне оцінювання на лабораторному занятті; модульний тестовий контроль; підсумковий модульний тестовий контроль; оцінка за виконання лабораторних робіт.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Рівень	Характеристика відповідей здобувача вищої освіти на питання теоретичного матеріалу	Кількісна характеристика рівня
Незадовільний	Здобувач вищої освіти дає відповідь, яка не має безпосереднього відношення до поставленого питання Фрагментами відтворює незначну частину матеріалу, має поверхневі уявлення про об'єкт вивчення елементарно висловлює думку без логічної послідовності.	2 бали
Задовільний	Володіння навчальним матеріалом на	3 бали

	репродуктивному рівні. Може відтворити значну частину матеріалу, частково обґрунтувавши та проаналізувавши його, зробити висновки.	
Достатній	Знання здобувача вищої освіти є достатньо повними, вміє відтворити вивчений матеріал, дає ґрунтовні відповіді на поставлені питання. Відповідь повна, логічна, обґрунтована але з деякими неточностями. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання навчальних завдань.	4 бали
Високий	Здобувач вищої освіти володіє глибокими, міцними знаннями які вміє узагальнювати, систематизувати. Аргументовано відповідає на поставлені запитання і здатний використовувати отримані знання в своїх відповідях. Виявляє творчість під час відтворення набутих теоретичних знань. Чітко формулює висновки з наведенням практичних прикладів стосовно теоретичного матеріалу.	5 балів

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						ІНДЗ	ПК	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	МК1	T6	T7	T8	T9	T10	МК2			
6	6	6	6	6	10	6	6	6	6	6	10	10	10	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
69–74	D		
60–68	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Рекомендована література

Основна

1. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування [Текст]: навч. Посібник / Т.П. Галушкіна. – Х: Бурун Книга, 2009. – Книга. – 480 с.
2. Дорогунцов, С. І. Оптимізація природокористування [Текст] : Навчальний посібник: В 5 томах. Т.1 : Природні ресурси: еколого-економічна оцінка / С. І. Дорогунцов, А. М. Муховиков, М. А. Хвесик. – К. : Кондор, 2004. – 291 с.
3. Кашенко О.Л. Фінансово-економічні основи природокористування / О.Л. Кашенко. – К.: Вища школа, 1999. – 304 с.

4. Коренюк П.І. Менеджмент навколишнього природного середовища / П.І. Коренюк. – Дніпропетровськ: Національна гірничча академія України, 2001. –222 с.
5. М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – Київ: Кондор, 2004. – 524 с.
6. Мельник Л. Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – Суми: «Університетська книга», 2006. – 368 с.
7. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 759 с.
8. Паламарчук В. О. Економіка природокористування [Текст] : Навчальний посібник / В. О. Паламарчук, П. І. Коренюк ; МОН України. – Запоріжжя : Дике Поле, 2003. – 408 с.

Допоміжна

1. Генсірук С.А. Регіональне природокористування: Навч. Посібник / С.А. Генсірук. – Львів: Світ, 1992.– 336 с.
2. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування та природоохоронної діяльності / В. Шевчук, М. Пилипчук та ін. – К.: Геопринт, 2000. – 412 с.
3. Коренюк П.І. Менеджмент навколишнього природного середовища / П.І. Коренюк. – Дніпропетровськ: Національна гірничча академія України, 2001. –222 с.
4. Сафронов Т. А. Екологічні основи природокористування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, 2-ге видання, стереотипне / Т.А. Сафронов. – Львів: «Новий Світ-2000», 2004. – 248 с.
5. Царенко О.М. Основи екології та економіки природокористування / О.М. Царенко, О.О. Несветов, М.О. Кадацький. – Суми, 2001. – 326 с.

14. Інформаційні ресурси

1. www.zakon.rada.gov.ua